

Benvenuti nella Val d'Orcia

Tekst: Inge Vos
Foto's: Andrea Pisano (grote foto's)
en Inge Vos (kleinere foto's)

"E inverno!" Eduardo, de eigenaar van onze agriturismo, kijkt bedrukt naar boven. Het regent. Alweer. En het is einde juli. Het zwembad ligt er verlaten bij en onze burens trekken zich met Herman Kochs Zomerhuis met zwembad terug in hun vakantie-appartement. Om toch maar een beetje de hitte te kunnen voelen. Een Nederlandse gaste lacht groen wanneer we haar spottend zeggen dat het dit jaar wel erg op een Belgische zomer lijkt. "Nou, ik ben wel geen 1400 kilometer zuidwaarts gereden om in de Vlaamse regen te zitten." En toch zijn wij gelukkig dat we alweer voor het tiende jaar op rij een paar weken tussen al deze schoonheid mogen vertoeven. En die regen, die kan ons niet deren. Want de Val d'Orcia heeft zoveel meer te bieden. Ook wanneer de weergoden de turisti niet gunstig gezind zijn.

Filmdecor

De Val d'Orcia staat sinds 2004 op de vermaarde Unescolijst. Niet toevallig het eerste jaar van ons verblijf in deze streek plegen we wel eens grappend te zeggen. Dat exclusieve lidmaatschap heeft zo zijn redenen: het landschap in deze vallei is uniek en het cliché "postkaartjestoscane" is hier uitgevonden. Waar je in Toscane ook bent, de foto's op de kalenders en andere prullaria zijn stevast in deze vallei genomen. En ook de makers van *Gladiator*, *The English Patient* en *La Meglio Gioventù* hebben zich door dit landschap laten verleiden en vereeuwigen deze grande bellezza in hun films. Terracottakleurige huizen met idyllische oprijlanen omzoomd met cipressen? Check. Eenzame kerkjes in een glooiende omgeving met een coloriet van 50 tinten bruin(zomer) of 50 tinten groen (voorjaar)? Check. Een goed glas Brunello di Montalcino of *Vino Nobile de Montepulciano*? Check. En geloof het of niet, deze uitzonderlijke vallei 30 km ten zuiden van Siena is nog niet door het massatoerisme ontdekt. De meeste toeristen blijven immers hangen in de driehoek Firenze, Siena, Pisa. En dat vinden wij niet erg.

Lid van de Unescoclub heeft zo zijn gevolgen: er mag niet meer in dit landschap worden gebouwd en er is een strikt verbod op nieuwe zwembaden. Wie dus van plan was om hier een B&B'tje te openen denkt best 2 keer na, op de affiches in het immokantoor van Pienza lezen

Glooiende vergezichten

we prijzen van een miljoen tot 2 miljoen euro voor een stukje met zwembad. Exclusiviteit heeft zijn prijs.

Wikipedia laat weten dat onze vallei officieel uit de dorpen Pienza, San Quirico d'Orcia, Montalcino, Radiconfani en Castiglione d'Orcia bestaat. Dat klopt maar wie de streek bezoekt, kan beter ook eens over het muurtje kijken om nabij gelegen pareltjes te ontdekken. In dit eerste deel nemen wij de Non Sololezer graag mee op sleeptouw door ons geliefkoosde stukje Toscane.

Pecorino, Pius, Pienza

We kiezen als uitvalsbasis Pienza, de pauselijke renaissancestad van 2000 inwoners en even zoveel schapen. Want wie Pienza zegt, zegt pecorino. De lekkerste schapenkaas ter wereld (de Spaanse manchego verbleekt bij een stukje pecorino di Pienza dop) is verkrijgbaar in alle mogelijke varianten: jong, belegen, oud, gerijpt onder as, onder hooi en met Brunello in. Dat deze schaapjes ons bijna elke ochtend om 6 uur trakteren op een bellenconcert vergeven we hen graag.

Pienza heette tot de 15e eeuw nog gewoon Corsignano maar daar bracht paus Pius II snel verandering in. Hij was er nl. geboren en gooide het halve dorp plat om het te kunnen verbouwen volgens de regels van de renaissancekunst. En het moet gezegd: de duomo, het palazzo Piccolomini en het gemeentehuis zijn architecturale juweeltjes. Bescheiden als hij was, heeft Pius zijn

Pieve di Lamula

Pieve di Gropina

HET PIEVIMYSTERIE

De Toscaanse pievi zijn vroeg romaanse kerkjes die je temidden van het groen eenzaam en verlaten net buiten een dorpje vindt. Ze zijn moeilijk te dateren maar historici kunnen met zekerheid zeggen dat ze ergens tussen de 7e en 10e eeuw ontstaan zijn. Deze pievi vallen op omwille van hun specifieke structuur (vaak asymmetrisch gebouwd) en bizarre decoratieve elementen. Het waren plattelandskerkjes van en voor het ongeletterde volk. De symbolen en figuren gaan terug tot oerfiguren zoals de moedergodin uit de neolithische tijd en refereren naar de rituelen en mythen bij de Etrusken. We vinden er ook sporen van de Dionysosverering in terug. Vaak voorkomende decoratieve elementen zijn o.a. slangen, dansende vrouwen, wijnranken, draken, maskers, fallussen, zeemeerminnen, stieren en spiralen.

Wie meer wil weten over de geschiedenis van deze magische plekken en dieper wil inzoomen op de symboliek van bovengeschetste figuren, leest best het interessante boek *Il serpente e la sirena* van Silvio Bernardini. De auteur bespreekt daarin een aantal pievi waarvan er 3 in Zuid-Toscane te vinden zijn: de eerder genoemde pieve di Corsignano in Pienza, de pieve van Santa Maria di Lamula (in het gehucht Montelaterone, niet ver van Seggiano) en de iets minder spectaculaire pieve van Castelmuzio (niet ver van Sant'Anna in Camprena). Wil je de indrukwekkendste pieve zien, dan zal je naar het noorden moeten rijden. De pieve van San Pietro in Gropina ligt vlakbij Loro Ciuffenna. Vanuit Pienza doe je er een uur en een kwartier over maar die rit is meer dan de moeite waard voor de echte pieviliefhebber. Waar wacht je nog op, Dan Brown?

naam aan zijn nieuwe ideale stad geschonken: Pienza was geboren.

Wie in Pienza komt, mag na zijn koffie in *Bar della Volpe* niet vergeten om de **pieve di Corsignano** te bezoeken. Voor ons een must bij een bezoek aan het stadje. De meeste toeristen laten het echter links liggen. Deze oude romaanse parochiekerk ligt nl. lager gelegen maar is de wandeling van 5 minuten meer dan waard. Over deze en andere pievi is overigens heel wat te doen. Het zijn mysterieuze kerkjes vaak net buiten het dorp en met een iconografie die mogelijk teruggaat tot aan de Etruskische tijd. Hoe verklaar je anders beelden

Klooster van Sant'Anna in Camprena

van zeemeerminnen, dansende vrouwen, wijnranken, levensbomen en slangen in het portaal? Intrigerend, dat is het minste wat we kunnen zeggen. Ook binnen hangt een vreemde, middeleeuwse sfeer. Het is er donker en sober. De doopvont waar onze Pius als baby boven heeft gehangen, staat er in alle eenvoud prachtig bij. Een spirituele omgeving zowel binnen als buiten. Wanneer we weer buiten komen, zingt een rondtrekkende scoutsgroep onder de eeuwenoude bomen een Maria-lied. Een gepast decor maar toch een beetje bizar tussen al deze heidense symboliek.

We wandelen via de **strada panoramica** terug naar de auto die geparkeerd staat op de gratis parking naast het seminarie Vescovile. Wat een uitzicht! Op deze auto-vrije wandelweg zie je de vallei op haar best. De monte Amiata (met 1738 meter de hoogste berg van Toscane) ligt er trots bij. Voor ons overigens een vast avondritueel: de zonsondergang is nergens zo mooi als hier.

Van kloosters, abdijen en kerkjes

Hit the road en wel over de N146 richting San Quirico d'Orcia. Het is een slingerende weg met een best of van typische landschappen. Even buiten de stad ligt aan de rechterkant van de weg een van de meest

Pieve di Corsignano

Chiesetta di Vitaleta

Abdij van Sant'Antimo

gefotografeerde huizen van de streek. Onze kinderen noemen deze villa het Bertollihuis en ze zitten er niet ver naast. Officieel heet deze vakantiewoning I Cipressi en voor wie graag een keer in een poster wil logeren: ze is voor een schappelijke prijs te huur. We moeten op de rem gaan staan, een toerist stopt om het huis ... jawel, te fotograferen. Verderop rechts staat een wegwijzer naar het klooster van **Sant'Anna in Camprena**. Filmliedhebbers horen een belletje rinkelen want het is de opnamelocatie van *The English Patient*. Regisseur Anthony Minghella liet zich in een interview ontvallen dat het licht nergens zo mooi is als hier en we kunnen hem geen ongelijk geven. Nonnen vinden we er niet meer terug maar de stilte en de ligging van het gebouw katapulteren ons terug in een lang vervlogen tijd. Het

klooster is nu een B&B maar ook wie hier niet overnacht kan evenzeer van de fresco's in de voormalige refter genieten. Goed om weten: in de kloosterkerk brengt onze eigen Philippe Herreweghe met zijn Accademia delle Crete Senesi elke zomer een kippenvelconcert. Een reden voor menig melomaan om jaarlijks naar Sant'Anna af te zakken.

Terug naar de N146. Een paar kilometer verder op de weg weer een foto-opportunititeit. Aan de linkerkant van de weg duikt nl. de mythische **Chiesetta di Vitaleta** op. Het überbeeld van Toscane. Het kapelletje is eigendom van een plaatselijke boer en het staat eenzaam naast zijn boerderij. Een paar jaren geleden werd er gefluisterd dat er hier een agriturismo zou komen maar gelukkig heeft de eigenaar een njet gekregen. We moeten er niet aan denken. Het kerkje is slechts via een strada bianca langs de achterkant te voet te bereiken maar onze wandeltocht levert niet veel op: de deur is op slot. Door de spleten van de deur zien we veel rommel en jammer genoeg weinig muurschilderingen. Mooier aan de buitenkant dan binnen, zoveel is zeker.

Van al dat cruisen krijgt een mens honger en dorst. We stoppen in **San Quirico d'Orcia** voor een lunch in *Oste-*

ria del Cardinale. Het terras kijkt uit op de Collegiata, de mooiste bezienswaardigheid in dit typische dorp. Ook hier zeedieren en krokodillen op het portaal. Het blijft fascinerend. Eduardo had het ons voorspeld: deze kokkin tovert achter haar fornuis. We eten een zeer lekkere tagliata voor 10 euro (!) en krijgen grappa en koffie van het huis. Een adresje om te koesteren. We hebben ons dieet in België achtergelaten dus voor vertrek nog snel een ijsje van *Il goloso del gelato*, veruit het lekkerste ijs van de streek.

Onze gehuurde Fiat 500 L (een absolute meevaller) tuft richting **Montalcino**, beroemd om zijn exclusieve wijn. Samen met de Barolo en de Sagrantino misschien wel de bekendste Italiaanse wijn maar vaak te prijzig voor zijn kwaliteit, althans volgens onze bescheiden mening. We laten Montalcino echter links liggen. Mooi gelegen, absoluut. Gezellig dorp, dat ook. En voor een beginnend Val d'Orciareiziger zeker een verplichte stop. Maar wij hebben een andere bestemming op de kaart gespot: de abdij van **Sant'Antimo**. De weg ernaar toe is een knap staaltje Toscane-op-zijn-best en temidden dat landschap duikt daar plots die oude abdij op, een van de belangrijkste bouwwerken in Toscaans romaanse stijl. De huidige vorm gaat terug tot 1118 toen deze abdij naar Frans voorbeeld (Cluny) werd opgetrokken. De kooromgang heeft nl. straalkapellen, wat zeer ongebruikelijk is in Italië. In het 13e eeuwse portaal staat de naam van de bouwmeester gekrast, de monnik Azzo. Eens binnen vallen ons 2 dingen op: de mooi uitgewerkte kapitelen van de zuilen (let vooral op de zuil met daarop Daniël in de leeuwenkuil afgebeeld) en het polychrome beeld van Madonna met kind uit de 13e eeuw. Ze kijkt ons recht in de ogen. Betoverend. Aan de sportieve lezers willen we nog even kwijt dat wij in het verleden de weg van Pienza naar de abdij te voet hebben afgelegd. Deze route staat duidelijk bewegwijzerd vanaf San Quirico d'Orcia en loopt door velden en over kleine paadjes. Vanuit Pienza moet je rekenen op 6 uren stappen. Topwandeling.

Middelheim in Seggiano

De rit naar Seggiano is misschien wel de mooiste die je kan doen in Zuid-Toscane. We naderen de monte Amiata en dat voelen we aan het bochtenwerk. Onderweg passeren we trattoria en pizzeria *Le Cannelle* in het gehucht Poggio Rosa: eenvoudige keuken, fantastische pizza's en een terras met een view om u tegen te zeggen. Heel in de verte kan je er op een heldere avond de lichtjes van Siena ontwaren. Romantisch en goedkoop; het bestaat nog.

Seggiano is een middeleeuws dorpje en wij zijn er op zoek naar **Il giardino di Daniel Spoerri**. Een zeer bij-

Daniel Spoerri - "Kamer 13 in Hotel Carcassonne, rue Mouffetard 24 in Parijs 1959-1965" (1998)
fotograaf Barbara Räderscheidt

Daniel Spoerri - "Warriors of the Night" (1992)
fotograaf Susanne Neumann

zondere plek en vaak ten onrechte niet in de reisgidsen vermeld. Deze beeldentuin bestaat nochtans al 17 jaren en stelt permanent een 100-tal werken van 42 verschillende hedendaagse kunstenaars tentoon. Daniel Spoerri, de bezieler van dit fenomeen, is een Zwitserse beeldhouwer die begin jaren negentig 18 hectaren grond kocht om er zijn bevriende kunstenaars een platform te bieden. Voor hem was het landschap alhier een absolute must en een onderdeel van de kunstbeleving. En dat is hem gelukt. De ticketverkoopster vertelt ons dat we volgende keer beter in de ochtend komen wanneer de poorten openen. Er is dan geen mens te bespeuren en hazen, eekhoorns en hertjes lopen voor je voeten weg.

Maar ook nu is het opvallend kalm. Het lijkt wel of wij de enige toeristen in dit openluchtmuseum zijn. We zien er beelden die ons doen denken aan Jan Fabre en aan Panamarenko, soms zelfs van een vroegere datum dan het werk van hun Vlaamse tegenhangers. Onze kinderen zijn gefascineerd door de 'vliegende man', een beeld van een man zwevend in de lucht. Al bij al een atypische Toscaanse ervaring maar wel een must voor kunstliefhebbers en voor wie met kinderen reist. De tuin is als een grote speeltuin voor jong en oud. Dit Toscaanse Middelheimpark heeft een plattegrond met tekst en uitleg en je kan er iets kleins eten en drinken. Op een zwoele zomerdag kom je best 's ochtends of 's avonds want het kan er snikheet zijn.

Etruskisch badderen

Pas in de auto beseffen we dat we 2 uren in Spoerri's tuin hebben doorgebracht. Tijd voor la cena! Wij hebben gereserveerd in *La taverna del Pian delle Mura* in **Vivo d'Orcia**, een geheimtip die ons door een culinaire italofoon is toevertrouwd. In Vivo d'Orcia is het opmerkelijk kouder dan in onze agriturismo in de vallei. Die 400 meters hoogteverschil laten zich voelen en al helemaal wanneer het geen optimaal zomerweer is. Dat wordt binnen eten. Gelukkig is deze taverna gezellig ingericht. We krijgen onmiddellijk te horen dat het restaurant lid van de slow food-club is en dat Luisa, Nadia

en Umberto alleen maar koken met lokale en biologische producten. De kaart is beperkt wat een goed teken is volgens mijn man, een kieskeurige Italo-Belg. De kinderen krijgen een zelfgemaakte appelsap en zelf laten we ons een lokale wijn van een luttele 11 euro aanprijzen. We kiezen voor de kapoen, een rariteit op een Toscaanse kaart maar wat een smaakbom, wat een delicatessen. En dat in een klein dorpje aan de voet van de Amiata. Dit moet wel Italië zijn.

Op de terugweg stoppen we nog snel in **Bagno Vignoni** voor een korte wandeling; kwestie van in stijl te vertieren. Het dorp is de trotse bezitter van een wel zeer bizar marktplein: een zwembad avant la lettre. Bagno Vignoni was al ten tijde van de Etrusken en de Romeinen een kuuroord maar het waren de Medici's die het plein omtoverden tot zijn huidige vorm. Lorenzo en de zijnen kwamen er af en toe een helend badje nemen. Wel jammer dat badden nu niet meer kan, daarvoor moet je naar een van de vele termehotels of naar het natuur-

lijke bassin in het bosje vlakbij het dorp. We zetten ons ter compensatie op het terras van *bar/albergo Le Terme* en genieten van de avondverlichting in het reusachtige bad. Het dorp lijkt wel uitgestorven, zelfs einde juli. Kom je echter overdag in Bagno Vignoni, rijd dan zeker even naar boven om een kijkje te nemen in **Vignoni Alto**. Het lijkt op het eerste gezicht een verlaten spookdorp met een spectaculair uitzicht over de vallei maar niets is minder waar. Achter de ramen van de vervallen huisjes kunnen we soms een schim zien bewegen. Toch hebben wij er nog nooit een levende ziel ontmoet, al even mysterieus als de pievi in deze streek. Wijnliefhebbers stoppen op de terugweg naar Bagno Vignoni verplicht bij *Azienda Santa Marie di Vignoni*, een wijnboer met volgens ons de beste Orciawijn. De *Vino Orcia* staat in de schaduw van zijn grote broers uit Montalcino en Montepulciano maar dat is in dit geval niet terecht. Eigenaar en wijnmaker Franco laat je maar al te graag van zijn 3 wijnsorten

proeven en geeft er in geheel Italiaanse stijl tekst en uitleg bij. De *Sunto di Santa Marie* is onze favoriet.

Bij thuiskomst lopen we de Nederlandse gaste weer tegen het lijf. Ze wil morgen naar Firenze rijden; de weerman heeft andermaal een wisselvallige dag voorspeld. Daar kan je tenminste nog shoppen. Wij kijken elkaar aan en denken hetzelfde: laat ze maar doen, wij weten wel beter. Want ook bij slecht weer gaan wij op stap in de unieke Val d'Orcia. 's Avonds trekt de hemel open en vergapen we ons aan een overdonderende sterrenhemel. Na een laatste glas *Sunto* en een geanimeerde avondbabbelen met Eduardo en zoon Andrea kruipen we in bed en tellen we de schapjes van Pienza. Nog een paar uur en ze klingelen weer.

Volgende keer een nieuwe daguitstap: in het spoor van de Etrusken ♦

Pienza

VAL D'ORCIA PRAKTISCH

Wij logeerden in agriturismo Fonte Bertusi www.fontebertusi.it een adres met een flou artistique dankzij eigenaar-kunstenaar Eduardo Pisano en zijn zoon-fotograaf Andrea. Op de website vind je ook het programma van de 'Spring Music Week': van 10 tot 16 mei 2015 vindt in de nieuwe BazArt ruimte van de agriturismo elke avond om 20 uur een klassiek concert plaats.

In agriturismo Cerreto kan je luieren aan een zwembad met zicht op Pienza www.agriturismocerreto.com

Wie een sfeervolle B&B zoekt maar toch geen zwembad nodig heeft, kan in de B&B/het klooster van Sant'Anna terecht www.camprena.it De ideale plek om in afzondering je midlife te overwinnen. Of om gewoon in alle rust die stapel meegebrachte boeken te lezen. Je kan er ook Italiaanse les volgen.

De B&B Giardino Segreto is een rustig plekje binnen de muren van Pienza www.ilgiardinosegretopienza.it

Voor concerten van Phillippe Herreweghe en de Accademia delle Crete Senesi kan je terecht op www.accademiadellecrete.com

Info over de beeldentuin van Daniel Spoerri vind je hier www.danielspoerri.org

Lekker eten kan in www.osteriadelcardinale.it en in www.tavernapiandellemura.it

Meer info over de wijnboer in Bagno Vignoni staat te lezen op www.santemariedivignoni.it

Val d'Orcia